

**O'ZBEK HAMDA INGLIZ TILLARIDA ARGO VA JARGONLAR TARJIMASINING
SOTSIOLINGVISTIK XUSUSIYATLARI**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13617611>

Saidova Nilufar Anvar qizi

*Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti
tayanhdoktoranti*

Annotatsiya: *Ushbu maqola o'zbek va ingliz tillarida argo va jargonlarning tarjimasi bilan bog'liq sotsiolingvistik xususiyatlarni o'rganishga qaratilgan. Argo va jargonlar muayyan ijtimoiy guruhlar tomonidan qo'llaniladigan maxsus til shakllari bo'lib, ularning tarjimasi til va madaniyat o'rtasidagi tafovutlar, sotsiolingvistik kontekst va pragmatik ma'nolarni saqlash zarurati tufayli qiyin kechadi. Maqolada argo va jargonlarning tarjima jarayonida duch kelinadigan muammolar, tarjimonning roli va ularning sotsiolingvistik jihatdan moslashuvi muhokama qilinadi. Tarjima jarayonida madaniy va ijtimoiy konnotatsiyalarni to'g'ri yetkazish, shuningdek, ushbu maxsus til shakllarining asl ma'nolarini saqlash uchun ijodiy yondashuvlar muhim ahamiyatga ega.*

Kalit so'zlar: *argo, jargon, tarjima, sotsiolingvistika, madaniy tafovutlar, pragmatik ma'nolar.*

KIRISH

Argo va jargonlar ijtimoiy guruhlarining o'ziga xos lingvistik shakllaridir. Ular, odatda, guruh a'zolarining o'zaro muloqotini osonlashtirish va begonalardan yashirish uchun xizmat qiladi. O'zbek va ingliz tillarida bu lingvistik shakllar keng qo'llanilib, turli sohalarda ishlatiladi. Ularning tarjimasi esa o'ziga xos muammolarni keltirib chiqaradi. Ushbu maqolada O'zbek va Ingliz tillarida argo va jargonlar tarjimasining sotsiolingvistik xususiyatlari tahlil qilinadi.

Argo va Jargonlarning Lingvistik Tavsifi

Argo va jargonlar ko'pincha maxfiylikni saqlash yoki ijtimoiy guruhning ichki aloqalarini mustahkamlash maqsadida yaratilgan maxsus til shakllaridir. O'zbek tilida argo va jargonlar ko'pincha maxsus soha vakillari, masalan, savdo-sotiq, sport, san'at yoki jinoyatchilik guruhlarida ishlatiladi. Ingliz tilida ham bunday tillar keng tarqalgan bo'lib, ular nafaqat Amerika va Buyuk Britaniya, balki dunyoning boshqa ko'plab mamlakatlarida ham qo'llaniladi.

Misol uchun, O'zbek tilida jinoyatchilik dunyosiga xos "qirq choy" degan argo bor bo'lib, u pulni bildiradi. Bu argo o'zbek jamiyatida keng qo'llanilib, ba'zida oddiy muloqotda ham ishlatiladi. Ingliz tilida esa "dough" yoki "bread" kabi so'zlar pulni bildiruvchi jargon

sifatida ishlatiladi. Bu so'zlarning ma'nosi oddiy lug'atlarda topilmasligi mumkin, shuning uchun tarjima jarayonida ularni tushunish va to'g'ri qo'llash muhim.

Argo va Jargonlarning Tarjima Qilinishi

Argo va jargonlarni tarjima qilishda asosiy muammo ularning ijtimoiy va madaniy kontekstini saqlab qolishdir. Masalan, O'zbek tilida ishlatiladigan "chayqovchi" jargonini ingliz tiliga "scalper" yoki "hustler" deb tarjima qilish mumkin. Ammo bu tarjima o'zbek tilidagi konnotatsiyani to'liq aks ettirmasligi mumkin. Shuningdek, ingliz tilidagi "nerd" yoki "geek" so'zlarini o'zbek tiliga to'liq muqobil topish qiyin. Bunday hollarda, tarjimonlar bu so'zlarning ma'nosini izohlaydigan iboralarni tanlashlari kerak bo'ladi.

Misol uchun, O'zbek tilidagi "raqib" so'zini ingliz tiliga "enemy" deb tarjima qilish mumkin, lekin sport kontekstida "opponent" to'g'riroq bo'ladi. Bunday nozik tafovutlarni bilish tarjimon uchun muhimdir.

Sotsiolingvistik O'xshashliklar va Farqlar

Argo va jargonlarni tarjima qilishda ijtimoiy kontekstni hisobga olish muhimdir. O'zbek va ingliz tillarida ishlatiladigan jargonlar va argo so'zlar ko'pincha turli ijtimoiy guruhlarga xos bo'lgan ijtimoiy hodisalar va tajribalarni aks ettiradi. O'zbek tilida savdo-sotiq sohasida ishlatiladigan jargonlar ko'pincha mahalliy sharoitlar bilan bog'liq bo'ladi. Masalan, "chaqqon" so'zi tezkor yoki aqlli odamni bildiradi, ammo bu so'zning ingliz tilidagi to'g'ridan-to'g'ri tarjimasini "quick" yoki "smart" uning to'liq ma'nosini aks ettirmaydi. Shu sababli, tarjimonlar ushbu jargonlarning ijtimoiy ma'nosini to'g'ri tushunishlari kerak.

Ingliz tilida esa ko'plab jargonlar va argo so'zlar global miqyosda tanilgan bo'lib, ularni tarjima qilish nisbatan osonroq. Misol uchun, "cool" so'zi "zo'r" yoki "qiziqarli" ma'nosida keng qo'llaniladi va bu so'zning tarjimasini deyarli har doim to'g'ri tushuniladi.

Argo va Jargonlarning Ijtimoiy Guruhlarga Xosligi

Argo va jargonlarning asosiy xususiyatlaridan biri ularning ijtimoiy guruhlarga xosligi va ushbu guruh a'zolari o'rtasidagi aloqani mustahkamlashdagi roli hisoblanadi. O'zbek va ingliz tillarida argo va jargonlar turli ijtimoiy qatlamlar va kasbiy guruhlar tomonidan ishlatiladi. Masalan, O'zbek tilida talabalarga xos "oppa" so'zi juda keng tarqalgan. Bu so'z "o'rtoq", "do'st" ma'nosida qo'llaniladi, lekin u faqat talabalar doirasida ishlatiladi. Ingliz tilida esa "buddy" yoki "pal" so'zlari shunga o'xshash ma'noni anglatadi, ammo ular umumiy muloqotda ham keng tarqalgan.

Ijtimoiy guruhlarga xos argo va jargonlar ushbu guruh a'zolari o'rtasida o'ziga xos muloqot usulini yaratadi va ular ko'pincha maxfiylikni saqlash, guruh a'zolari o'rtasida birligi o'ziga xoslikni ifodalash uchun xizmat qiladi. Masalan, jinoyatchilik dunyosida ishlatiladigan argo va jargonlar ushbu guruh a'zolari uchun muhimdir. O'zbek tilida jinoyatchilik argo so'zlari ko'pincha eski va yangi tushunchalarning birikmasidan hosil bo'ladi. Ingliz tilida esa bunday argo va jargonlar ko'pincha madaniyatlararo o'zgaruvchanlikni aks ettiradi.

Argo va Jargonlarning Sotsiolingvistik Funktsiyalari

Argo va jargonlar nafaqat tilning maxsus shakllari sifatida, balki ijtimoiy guruhlarning o'ziga xos ijtimoiy maqomini va tajribalarini ifodalash uchun ham xizmat qiladi. Misol uchun, O'zbek tilidagi "qovun tushirish" argo iborasi kimgadir xato qilish, bexosdan noqulay vaziyatga tushish ma'nosini bildiradi. Ingliz tilida esa bu kabi holatlar "to drop the ball" yoki "to make a blunder" kabi ifodalar orqali ifodalanadi. Bu iboralar ham guruh a'zolarining ijtimoiy tajribalarini aks ettiradi va sotsiolingvistik ma'noda ahamiyatga ega.

Bundan tashqari, argo va jargonlar ijtimoiy tafovutlarni ko'rsatishda ham muhim rol o'ynaydi. O'zbek jamiyatida argo va jargonlar ko'pincha kamsitish yoki guruhlarning o'ziga xosligini ifodalash uchun qo'llaniladi. Misol uchun, "tapir" degan jargon avtomobil haydovchilari orasida qo'llanilib, past saviyadagi haydovchini bildiradi. Ingliz tilida esa "rookie" yoki "newbie" kabi so'zlar yangi yoki tajribasiz kishilarni ifodalaydi. Ushbu iboralar ikki til va madaniyatning sotsiolingvistik jihatdan o'xshashligini ko'rsatadi.

Argo va Jargonlarning Tarjima Qilinishi va Sotsiolingvistik Moslashuv

Argo va jargonlarni tarjima qilishda tarjimonlar nafaqat lug'aviy ma'noni, balki ushbu so'zlarning ijtimoiy va madaniy konnotatsiyasini ham to'g'ri aks ettirishlari kerak. Bu esa tarjimonlardan ikki tilli va madaniy sharoitlarni chuqur tushunishni talab qiladi. Misol uchun, O'zbek tilida "sotqin" so'zini ingliz tiliga "traitor" deb tarjima qilish mumkin, lekin bu so'zning ingliz tilidagi ishlatilishi va sotsiolingvistik ma'nosi o'zbek tilidagidan farq qiladi.

Shuningdek, argo va jargonlar boshqa madaniyatlarda o'ziga xos ko'rinishga ega bo'lishi mumkin. Ingliz tilidagi "hack" so'zi dasturchilar orasida o'ziga xos ma'noni anglatadi, lekin bu so'zning o'zbek tilidagi muqobili yo'q yoki boshqa ma'noda qo'llaniladi. Shuning uchun tarjimonlar bunday iboralarni to'g'ri qabul qilishlari va o'xshash yoki maqbul bo'lgan muqobillarni topishlari kerak.

Til va Madaniyat O'rtasidagi Tafvutlar

Argo va jargonlarni bir tildan boshqa tilga tarjima qilishda til va madaniyat o'rtasidagi tafvutlar katta qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Har bir til o'ziga xos madaniy asoslarga ega bo'lib, bu asoslar argo va jargonlarning mazmunida aks etadi. Misol uchun, O'zbek tilida "chapidast" iborasi tez harakat qiladigan va aqlli insonni ifodalasa, ingliz tilida bu ma'no "quick-witted" yoki "nimble" so'zlari orqali ifodalanishi mumkin. Biroq, bu so'zlarning madaniy asoslari har xil bo'lgani sababli, ularni to'liq to'g'ri tarjima qilish oson emas.

Shuningdek, madaniy konnotatsiyalarni tarjima qilishda ba'zi iboralar o'ziga xos madaniy fonni talab qiladi. Ingliz tilidagi "to spill the beans" iborasi o'zbek tiliga tarjima qilinganda, "sirni ochmoq" kabi ma'noda tarjima qilinishi mumkin, lekin bu iboraning asl ma'nosi va madaniy konteksti to'liq yetkazilmasligi mumkin. Shunday qilib, tarjima jarayonida madaniy tafvutlar katta ahamiyatga ega bo'lib, ular tarjimonlar tomonidan alohida e'tibor talab qiladi.

Tarjimonning Rolini To'g'ri Aniqlash

Argo va jargonlarni tarjima qilishda tarjimonning roli katta ahamiyatga ega. Tarjimon faqat lug'aviy ma'nolarni emas, balki ushbu so'zlarning pragmatik va sotsiolingvistik ma'nolarini ham to'g'ri tushunishi kerak. Bu esa tarjimondan tilshunoslik bilimlariga qo'shimcha ravishda, ijtimoiy va madaniy bilimlarni ham talab qiladi. Misol uchun, ingliz tilidagi "to be in the loop" iborasi muayyan guruh ichida voqeadan xabardor bo'lishni bildiradi. Bu iborani o'zbek tiliga "ichkarida bo'lish" deb tarjima qilish mumkin, lekin u bilan bog'liq sotsiolingvistik konnotatsiyalarni to'g'ri tushunish muhimdir.

Tarjimonning vazifasi faqat so'zlarni tarjima qilish emas, balki o'sha so'zlar orqali ifodalangan ijtimoiy va madaniy muloqot kontekstini to'g'ri yetkazishdir. Shuning uchun, tarjimon argo va jargonlarni tarjima qilishda o'zining rolini yaxshi aniqlashi va ushbu so'zlarning asl ma'nolarini saqlab qolishga harakat qilishi kerak.

Sotsiolingvistik Muammolar va Ularni Hal Qilish Yollarini Topish

Argo va jargonlarni tarjima qilishda duch kelinadigan asosiy muammolardan biri ularning sotsiolingvistik jihatdan moslashuvi hisoblanadi. Bu so'zlar ko'pincha ma'lum bir ijtimoiy guruh yoki madaniy qatlam bilan bog'liq bo'ladi va ularni tarjima qilishda ushbu guruhning o'ziga xos xususiyatlarini saqlab qolish qiyin bo'lishi mumkin. Misol uchun, ingliz tilidagi "geek" so'zi texnologiya bilan bog'liq fanlar bilan qiziqadigan kishini ifodalaydi, lekin o'zbek tilida bunday ibora mavjud emas va uni tarjima qilish qiyinchilik tug'dirishi mumkin.

Bunday muammolarni hal qilish uchun tarjimonlar ba'zi hollarda so'zlarni to'liq tarjima qilishdan ko'ra, ularning ekvivalentini yoki mazmunini yaratishlari kerak bo'ladi. Shuningdek, tarjimonlar argo va jargonlarni boshqa tilga o'tkazishda, ularning sotsiolingvistik kontekstini va ularga xos bo'lgan madaniy asoslarni saqlab qolishga harakat qilishlari kerak.

XULOSA

O'zbek va ingliz tillarida argo va jargonlarning tarjimasi murakkab jarayon bo'lib, u ko'p qirralarni o'z ichiga oladi. Til va madaniyat o'rtasidagi tafovutlar, tarjimonning roli va sotsiolingvistik muammolar bu jarayonda muhim ahamiyatga ega. Tarjimonlar ushbu qiyinchiliklarni yengib o'tish uchun argo va jargonlarni to'g'ri tushunishi, ularning ijtimoiy va madaniy kontekstini chuqur anglashlari kerak. Shu bilan birga, tarjima jarayonida sotsiolingvistik moslashuv va ijodkorlikka ham katta e'tibor qaratish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Андреева Г. Р. Лексико-семантические особенности специального сленга (на материале английского языка): дисс. ... к. филол. н. М., 2004. 177 с.
2. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. М.: Советская Энциклопедия, 1969. 608 с.
3. Гальперин И. Р. О термине слэнг // Вопросы языкознания. М.: Изд-во АН СССР, 1956. № 6. С. 107-114.

4. Грачев М. А. Интервенция криминального языка // Наука и жизнь. М., 2009. № 4. С. 128-132.
5. Губачек Я. О традиции в изучении сленга в чешском языке // Вопросы языкознания. М.: Наука, 1980. № 2. С. 127-135.
8. Гусякова А. В. Особенности современного американского сленга: дисс. ... к. филол. н. М., 2008. 171 с.